

Metsien käytön *muuttuva* tulevaisuus

Miten metsistä paremmin arvoa, hyötyä ja sopua?

Maa- ja metsätalouden tulevaisuusseminaari Kalajoella 7.10.2023

Kuka tuo tyyppi on? Miksi se on *täällä*?

Metsäsektoriin ja aluekehitykseen hurautanut sosiologi.
Asunut 30 v. Joensuussa. Pohjalaisia juuria.

Eniten tutkinut metsien käytön/jalostuksen asemaa, kehitystä, murrosta ja tulevaisuutta. Suomen, havumetsävyöhykkeen ja maailmankin raamissa (mm. kirjoissa Politics of Forests, Metsän uusi aika, Maailma haastaa).

2006-15 metsäalaa ja biotaloutta koskevaa ennakointi- ja kehittämistyötä alan toimijoiden kanssa.

Nykyiset hankkeet: metsäalan arvokehitys/murros, tuulivoiman hyväksyttävyyys, oikeudenmukainen siirtymä maakunnissa.

Medialle/muille +400 kommenttia ("voitko kommentoida, kukaan muu ei suostu?").
Kolumnisti MaasTul:in Metsä-liitteessä vuodesta 2020.

Johdanto

Suomessa metsät ovat kautta historian olleet monella tapaa merkittäviä. Niitä on aina käytetty elannoksi, hyödyksi ja huviksi. Eri käyttömuotojen kesken on ollut aina myös kilpailua, kiistaakin.

Metsien käytön suotuisa kehitys onkin vaatinut riittävää sopua hyötyjen ja vallan jaosta, **”yhteiskuntasopimusta” metsistä**. Sen sisältö ja osapuolet ovat muuttuneet metsien käyttömuotojen ja yhteiskunnan muuttuessa.

Esityksen aiheet:

Miten ja miksi metsien käyttö ja yhteiskuntasopimus ovat muuttuneet?

Miksi 2000-luvun ”hyvää kaikille” metsätulevaisuus toteutunut ontuvasti?*

Mitä metsien käytössä edessä 2035 asti? Päästäänkö siitä sopuun?

*(Aiheesta lisää artikkelissani ”Miksi Suomen metsäsektorin transformatio on ollut vaikeaa?”
2022, Vuosilusto 14, s. 66-87.)

Metsien erilaisia käyttömuotoja (Muokattu Kunnaksen (2019) pohjalta)

Metsästys, kalastus, keräilytalous (marjat, sienet ym.), poronhoito

Polttopuu/bioenergia

Puutavara (rakentamiseen, työkaluihin, aitauksiin)

Maanviljely (pellonraivaus, kaskiviljely, laidunnus)

Terva, puuhiili, potaska

Kuitu-, lastu- ja vanerilevyt

Sellu (ja sen sivuvirroista tuotettavat jalosteet)

Paperi ja kartonki

Virkistys ja (luonto)matkailu

Luonnonsuojelu, monimuotoisuuden turvaaminen

Hiilen sidonta (maaperä, puusto, tuotteet)

Aikaskaala: menneestä tulevaan

Neljä metsien käytön/jalostuksen vaihetta Suomessa

1. 1860-1918: käyttö ja teollisuus kasvavat – ja kiistely (niukalti sopua)
2. 1918-1950: sovitaan mm. metsänomistuksesta ja käytön valvonnasta
3. 1950-1997: sovitaan käytön tehostamisesta ja hyötyjen käytöstä
4. 1997-2023: sovitaan metsien kestävästä (tal/sos/ekol) käytöstä

Suuria eroja mm. metsien käytössä, käyttömuotojen/osapuolten suhteissa sekä metsien käytön ohjauksen tavoitteissa/keinoissa/kattavuudessa.

Toisaalta metsien käyttö on ollut suurta 150 v., sen merkitys on ollut suuri ja käytön säätelyä sekä kehittämistä on laajasti kannatettu.

Erimielisyyttä on aina jossain määrin ollut vallankäytöstä, tavoitteista, keinoista sekä hyötyjen ja haittojen jakautumisesta.

Mitä yhteiskuntasopimus* metsien käytöstä tarkoittaa?

Jotta metsien käyttö/jalostus olisi sujuvaa, vaikutuksiltaan suotuisaa ja laajasti hyväksyttyä, riittävä sopu tavoitteista, keinoista sekä hyötyjen ja vallan jaosta keskeisten osapuolten kesken on tärkeä edellytys.

Kun tätä sopua on ja metsien käyttö/jalostus sujuu pitkään sen mukaisissa puitteissa, voidaan puhua metsien käytön ”yhteiskuntasopimuksesta”. Tuloksilla on paljon väliä sen toimivuuden ja suosion kannalta

Kun sisäinen/ulkoinen tilanne muuttuu ja tulokset eivät enää tyydytä, sopijapiiriä ja sopimusta rukataan tulosten parantamiseksi ja uusien haasteiden ratkomiseksi.

Metsien käytön ja ohjauksen muutosta Suomessa voikin kuvata kolmen peräkkäisen, erisisältöisen metsien yhteiskuntasopimuksen kautta.

(*Yhteiskuntasopimus on valistusajalla syntynyt ajatus hyvästä, tasapainoisesta yhteiskunnasta)

1860-1917: teollisuus kasvaa, mutta ei sopua metsien käytöstä

Metsäteollisuuden kehitys ja luonne: sahateollisuus alkaa laajentua Euroopan kysynnän kasvaessa ja saharajoitusten poistuessa, sellun ja paperin tuotanto alkaa. Osa yrityksistä ulkomaisia. Yritykset hankkivat metsämaata ja hakkuuoikeuksia puunsaannin varmistamiseksi. Puu- ja metsäkaupasta uutta tuloa valtiolle ja maanomistajille.

Politiikan linja ja toimet: uusi tulonlähde katsotaan tärkeäksi valtiolle (omistaa paljon metsää). Talonpoikien ja maaseutuväestön metsänkäyttö nähdään pulmana ja haluttaisiin kuriin sääntelyllä ja valvonnalla. 1900-luvun alussa metsäyhtiöiden maanhankinta niin suurta, että pyritään rajoittamaan.

Metsien tila, teollinen käyttö vs. muu käyttö: Järeistä metsistä paikoin pulaa, kattava tieto kuitenkin puuttuu. Tervanpolton ja kaskeamisen hiipuminen estää yleistä "metsäpulaa" syntymästä (paljon metsää myös "nollarajan" takana). Polttopuu suurin käyttömuoto.

Haasteet, pulmat, jännitteet: Yksityismetsät käytännössä edelleen valvonnan ulkopuolella. Metsäyhtiöiden maanhankinta ja jobbarit herättävät närää, mutta siihen ei kyetä puuttumaan. Kasvavat puunostot eivät hyödytä suurta maatonta väestöä, jonka mahdollisuudet käyttää metsää heikkenevät hakkuiden kasvaessa ja isojaon vähentäessä kylien yhteismaita.

1918-1950: kovia toimia paremman tasapainon luomiseksi

Ensimmäinen yhteiskuntasopimus metsistä muodostui vähitellen v. 1918 alkaen. Se piti sisällään kovia toimia (joita osapuolet laajalti vastustivat), mutta selvästi paremmin syntyi sopua etenkin metsäteollisuuden ja talonpoikien välillä.

Metsien laajaksi paisunutta riistokäyttöä alettiin hillitsemään metsänuudistamispakolla, metsälainsäädännöllä ja -valvonnalla sekä rajaamalla metsäyhtiöiden metsänomistus suppeaksi.

Maata jakamalla monin tavoin (esim. torpparit, rintamamiehet, karjalaiset) myös lähes kaksinkertaistettiin maatilojen ja metsänomistajien määrä.

Tarkoitus oli saada teollisuus kasvuun, puu liikkeelle ja hyöty leviämään paljon useammille ihmisille ja kautta maan.

Sopimuksen taustalla oli siis (kansan)taloudellisia, yhteiskuntapoliittisia ja metsäpoliittisia tavoitteita. Valtio oli suuressa roolissa sen synnyttäjänä.

1950-1997: puuntuotannon, kasvun ja hv-valtion korostus

Toinen yhteiskuntasopimus metsistä 1950-luvulta alkaen toi mukanaan metsien käytön lisäämisen ja tehostamisen.

Näin jotta metsäteollisuus voisi kasvaa, moderni yhteiskunta rakentua ja työpaikkoja syntyä koko maassa.

Metsäammattilaiset suuressa roolissa, valtionkin rooli suuri ja ay-liike tuli osaksi metsien käytön sisäpiiriä.

Hyötyä syntyikin, mutta metsien käyttömallin haitat, sen tulosten merkityksen pienentyminen ja ammattilaisvalta saivat ajan oloon aikaan kasvavaa tyytymättömyyttä eri tahoilla.

1997-2023: kaikkia metsähyötyjä lisää?

1990-luvun lopulta on ollut **kolmas yhteiskuntasopimus** metsistä voimassa.

Se syntyi tarpeesta turvata kansainvälistyvän metsäalan menestys ja metsien käytön hyväksyttävyyys. Metsälakien ja –ohjelmien yleistavoitteena ollut metsien käytön taloudellinen, sosiaalinen ja ekologinen kestävyys.

Jotta mahd. moni osapuoli olisi tyytyväinen, on tavoiteltu kaikkien metsähyötyjen – tuotannon, arvon, puunmyyntitulojen, työpaikkojen, monimuotoisuuden, hiilensidonnan, monikäytön jne – vahvistumista. Minimihaitoin.

Koska valtio on halunnut vähentää suoraa ohjailua/rahoitusta, vastuuta tavoitteiden toteuttamisesta on hajautettu markkinoille mm. sertifikaatein ja metsänomistajille valinnanvapautena ja vapaaehtoissuojeluna.

Tätä vaihetta samalla hallinnut metsäteollisuuden vuoristorata - kansainvälistyminen, kriisivaihe ja uusi nousu – omine piirteineen.

Paperin kriisistä alkaen pyritty metsäalan uudistumiseen

Painopaperikysynnän nopea/jatkuva supistuminen oli yllätys Suomen/länsimaiden metsäteollisuudelle 2000-luvun puolessavälissä.

Siitä lähtien toimiala ja valtio ovat tähdänneet alan uudistumiseen:

on tavoiteltu kasvavaa, korkea-arvoista ja vaikutuksiltaan parempaa metsäsektoria, uusien tuotteiden nopea nousu ollut tähtäimessä, ilmatoroolin ja yhteiskuntahyödyn kasvuunkin on pyritty.

Yritykset, muut toimijat ja julkinen valta ovat toteuttaneet suuren joukon erilaisia toimia tavoitteiden toteuttamiseksi ja alan uudistamiseksi.

Paljon hyvääkin tapahtunut, mutta kuinka hyvin tavoitteet toteutuneet?

Metsäklusterin tutkimusstrategia (2006/2010) tavoitteli koko metsäalan nopeaa arvon kasvua uusien tuotteiden avulla. Arvon piti nousta 1/3 2015 mennessä ja kaksinkertaistua 2030 mennessä niin, että **1) kasvu tulisi uusista tuotteista 2) vanhojen tuotteiden arvon pysyessä samana.**

Metsäalan pelastamiseksi ja uudistamiseksi on tehty paljon

Metsätalous: mm. puun myyntiveron lasku 2009-11 ja metsälain muutos 2014

Infra: investoitu mm. rataverkkoon ja tiestöön

Energia: riittävyden ja alhaisen hinnan turvaaminen teollisuudelle (ydinvoimalaluvat, teollisuuden alempi sähkövero ja energiaveroleikkuri, päästökauppakompensaatio, viimeisimpänä sähköveron lasku EU-minimiin)

TKI: monia toimia sen vahvistamiseksi (Metsäklusteri Oy:n rahoitus, Aalto-yliopiston, VTT:n ja Business Finlandin lisärahoitus, yliopisto- ja tutkimuslaitosuudistus)

Yleiset kilpailukykytoimet: yhteisöveron lasku, työnantajien KELA-maksun poisto ja eläkemaksuosuuden lasku, kilpailukykysojimus

Valtion kohderahaa: monille biotalous- ja uusiutuvan energian hankkeille

Poliittinen tuki: monet strategiat asettaneet kovia tavoitteita ja luoneet markkinoita esim. biopoltonesteille ja puurakentamiselle

Metsien käyttö/jalostus luonut nahkansa 2006-2023?

Metsäalan kehitys oli 2014-2022 monilla mittareilla yllättävän vahvaa:

talous vakautui, tuotantorakenne muuttui vakaammaksi, kannattavuus korkea pitkään, paljon investointeja Suomeen, puunkäyttö kasvoi, tuotekehitykseen potkua. (Poikkeuksellista: sellun suuri osuus alan viennistä ja tuloksista)

Monista alan/yhteiskunnan tavoitteista/toiveista kuitenkin jääty:

- liikevaihto (inflaatiokorjattu) ei suurempi kuin 2000-luvun alussa
- jalostuksen arvonlisäys laskenut ja etenkin per kuutio
- uusien (arvo)tuotteiden volyyymi/rooli jäänyt pieneksi
- puun käytössä ja kantorahakertymässä kasvua, työllisyydessä laskua
- alan ilmatorooli ei tuntuvasti parantunut (tuotteiden substituutiovaikutus ei juuri kasvanut, metsien hiilinielu supistunut)
- monimuotoisuushaasteet pysyneet

Miksi metsäala kulkenut eri suuntaan?

Suomen metsäteollisuuden tuotantorakenne ja markkina-asema ovat muuttuneet. Uusissa tuotteissa ei toivottua nousua – mutta ”uusvanhoissa” (kartonki, sellu, puutuotteet) ollut kasvua (toki niissä vähän uuttakin).

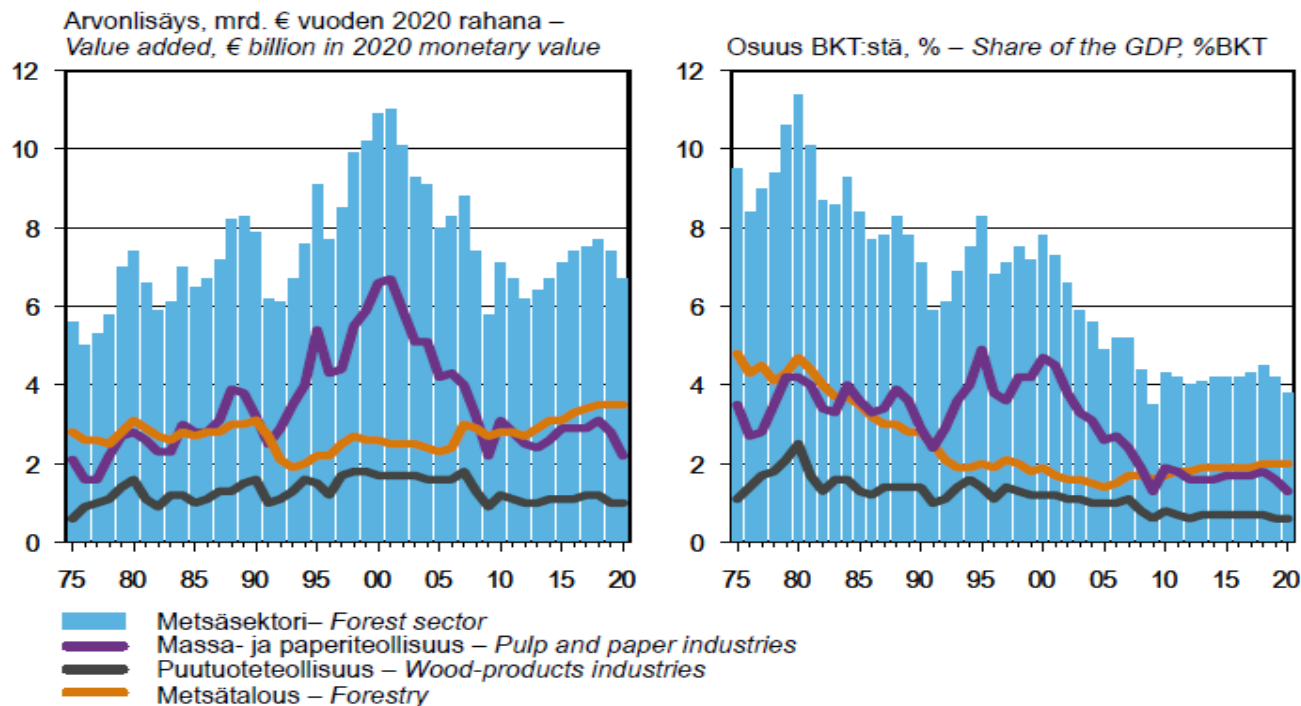
Kiinan talous ja kartongintuotanto kasvaneet paljon 2000-luvulla. Kartonkiin tarvittu pitkäkuituista havusellua. Kiinassa metsä-, kuitu- ja havuselluvaje, silti lopetti kiertokuitutuonnin (jopa 25 Mt/v).

Havusellusta ollut välillä pulaa. Hinta siksi ajoittain korkea (2017-22).

Länsimaiden metsäteollisuus on nyt ollut globaalin pakkaus- ja rakennusteollisuuden alihankkija. Kiina/Aasia on ollut sen ainoa tuntuvasti kasvava markkina (etenkin sellulle ja sahatavaralle).

Arvonlisäyksessä metsäsektorin rooli pienentynyt, metsätalouden säilynyt, kem. jalostuksen laskenut (Lähde: Luke 2021)

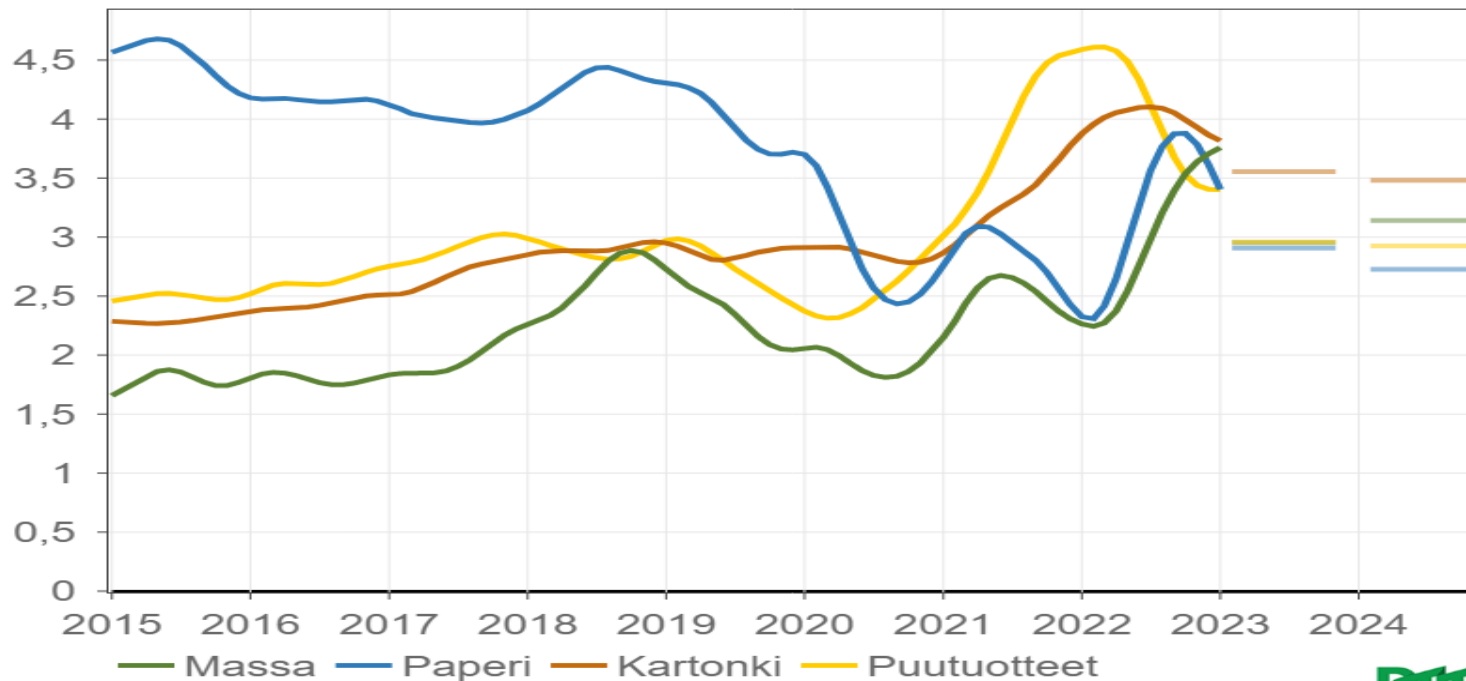
Kuva 12.1 Kansantalouden toimialojen arvonlisäykset vuonna 2020
Figure 12.1 Value added in various industries of the national economy, 2020

Paperi pudonnut ykköspaikalta Suomen metsäviennin arvossa. Kartonki, massa ja puutuotteet ohittaneet sen.

Metsäteollisuuden viennin arvo

Mrd. euroa, trendi vuositasolle korotettuna

Lähde: Tulli, Luke ja PTT

PTT

Uudet tuoteryhmät muiden haltuun tai kehittyneet heikosti

Liikenne: autoteollisuudessa voimallinen/yllättävä sähkökäännös, Biopoltonesteiden rooli ja volyyymi jääneet pieniksi. Niiden tuotanto on muiden toimialojen käsissä, perustuen peltokasveihin tai rajallisiin jätevirtoihin (kuten Nesteellä). Kv. sääntelyn epävarmuus ja bpn-teknologian hidas kehitys osatekijöitä.

Uusiutuva energia: etenkin tuuli/aurinko päihittänyt muut tuotantomuodot ml. bioenergian kustannustasossa ja investoinneissa. Suomessa metsäyhtiöt eivät ole satsanneet tuuleen (vrt. Ruotsi/SCA).

Rakentaminen: puurakentamisen osuus on edelleen pieni. Suomessa volyyymi on supistunut 2000-luvun kuluessa. Betoni, teräs ja tiili kovia kilpailijoita.

Tekstiilit: puupohjaisten raaka-aineiden käyttö kasvanut, mutta silti murto-osa globaalisti. Jalostus lähes täysin Aasiassa (työvoimakulut), suurin hyöty syntyy siellä.

Petrokemia: kv. (ilmasto)sääntely ei juuri kohdistunut siihen, ala käyttää toistaiseksi vain vähän uusiutuvia raaka-aineita, muitakin kuin puuta tarjolla. Suurena toimialana puolustaa asemaansa, valtteina tehokas tuotanto ja halpa raaka-aine.

Uudistuminen vaikeaa, vaikka halua/tarvetta/voimavaroja

Uudistumisen toteutus vaikeaa vain kansallisin ja toimialan toimin, jos/kun alan globaali markkina/rakenne menee eri suuntaan – vaikka Suomessa alan yhtiöt suuria/vahvoja, osaamista olemassa ja politiikka monin tavoin tukenut tavoitetta.

Asetelma nostaa esiin kysymyksiä:

1. Jos tähänastiset keinot eivät ole riittäneet tavoitteiden toteuttamiseen, syytä uudelleenarvioida ja päivittää tavoitteita ja keinoja? Ovatko tavoitteet olleet ylioptimistisia, keinot heikkoja/vääriä ja tulkinnat tulevasta vajavaisia? Toteutuuko biotalouden suuri lupaus muualla koska emme itse panosta siihen tarpeeksi?
2. Uusia haasteita ja mahdollisuuksia tulee vastaan jatkossakin. Miten alan toimijoiden ja politiikan (Suomi/EU/glob) pitäisi ennakoida ja reagoida? Onko kykyä siihen vai onko ”menestysansa”(=nykymallin varjelu) yhä riskinä?
3. Uusi yhteiskuntasopimus metsistä olisi tarpeen ja aitoa vuoropuhelua sen pohjaksi. Kyetäänkö siihen vai jäädäänkö poteroihin?

Kolmas yhteiskuntasopimus metsistä tiensä päässä?

Vaikka metsäalalla hyvääkin kehitystä 2000-luvulla, kolmas sopimus ei enää toimi. Sen tavoitteisiin ja keinoihin ei nyt laajasti uskota. Liian moni tavoite on toteutunut kehnosti ja uudet tekijät haastavat sitä.

Sopu rakoilee, yksikään taho ei tyytyväinen. Miksi? Mm. koska:

Alan taloushyödyt pienentyneet eivät riitä hyvinvointiin kautta maan.

Monet metsänomistajat kokevat ohjauksen epäselväksi ja alati muuttuvaksi.

Monet metsien muut käyttäjät kokevat käyttömahdollisuuksien kaventuneen.

Monimuotoisuus metsissä ei ole edistynyt toivotusti.

Ilmastonmuutos asettaa metsien hoidon/käytön roolista uusia kysymyksiä.

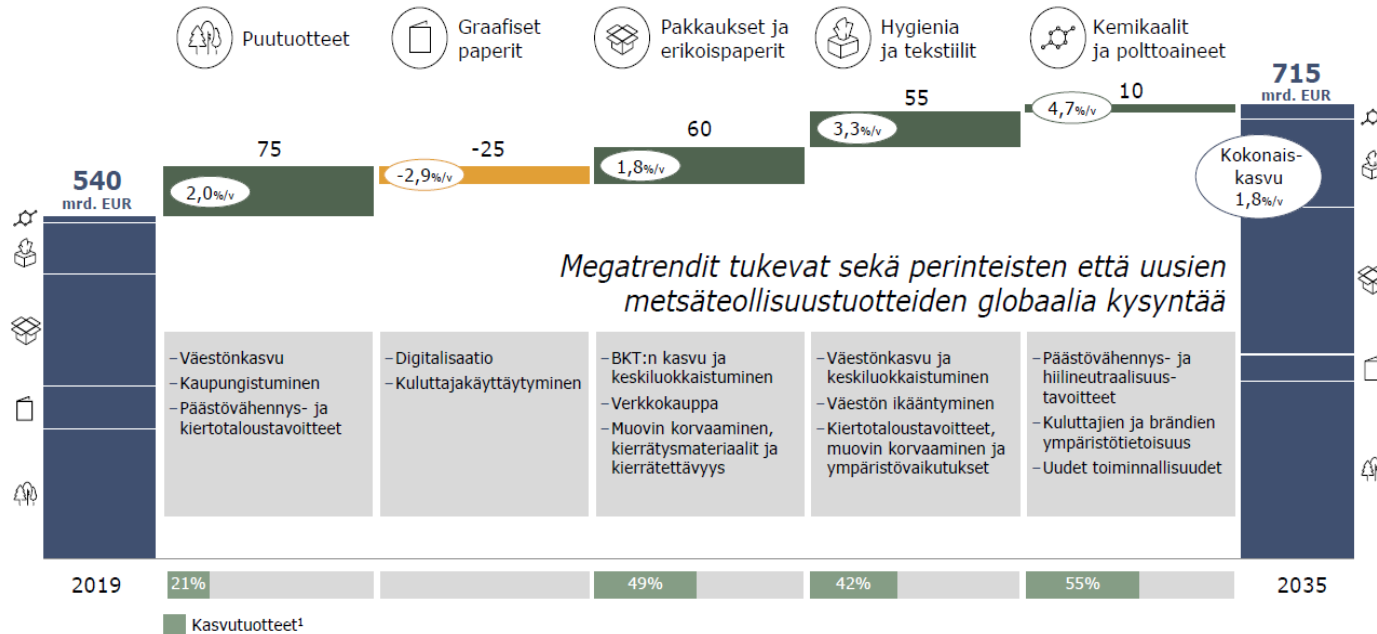
Toimintaympäristö ja markkina ovat muuttuneet ja muutoksessa.

Afryn 175 mrd euron kasvuennuste (2021) vanheni 24/2/22: toteutuuko edes 1 %/v ja 100 mrd kasvu?

(Ja mistä raaka-aineet kasvuun kun metsät lähes täyskäytössä globaalisti?)

METSÄTEOLLISUUDEN TUOTTEIDEN KOKONAISMARKKINA

Metsäteollisuuden tuotteiden kokonaismarkkinan arvioidaan kasvavan globaalisti 1,8%/v, joka vastaa 175 mrd. euroa vuosina 2019 – 2035

¹Kasvutuotteiksi on valittu sellaisia tuotteita, joiden ennustettu vuosittainen kasvu ylittää tuoteryhmän keskimääräisen kasvuprosentin.

Metsien käyttö/jalostus jo uudessa tilanteessa

Moni Suomen metsäalaan vaikuttava tekijä on muuttunut:

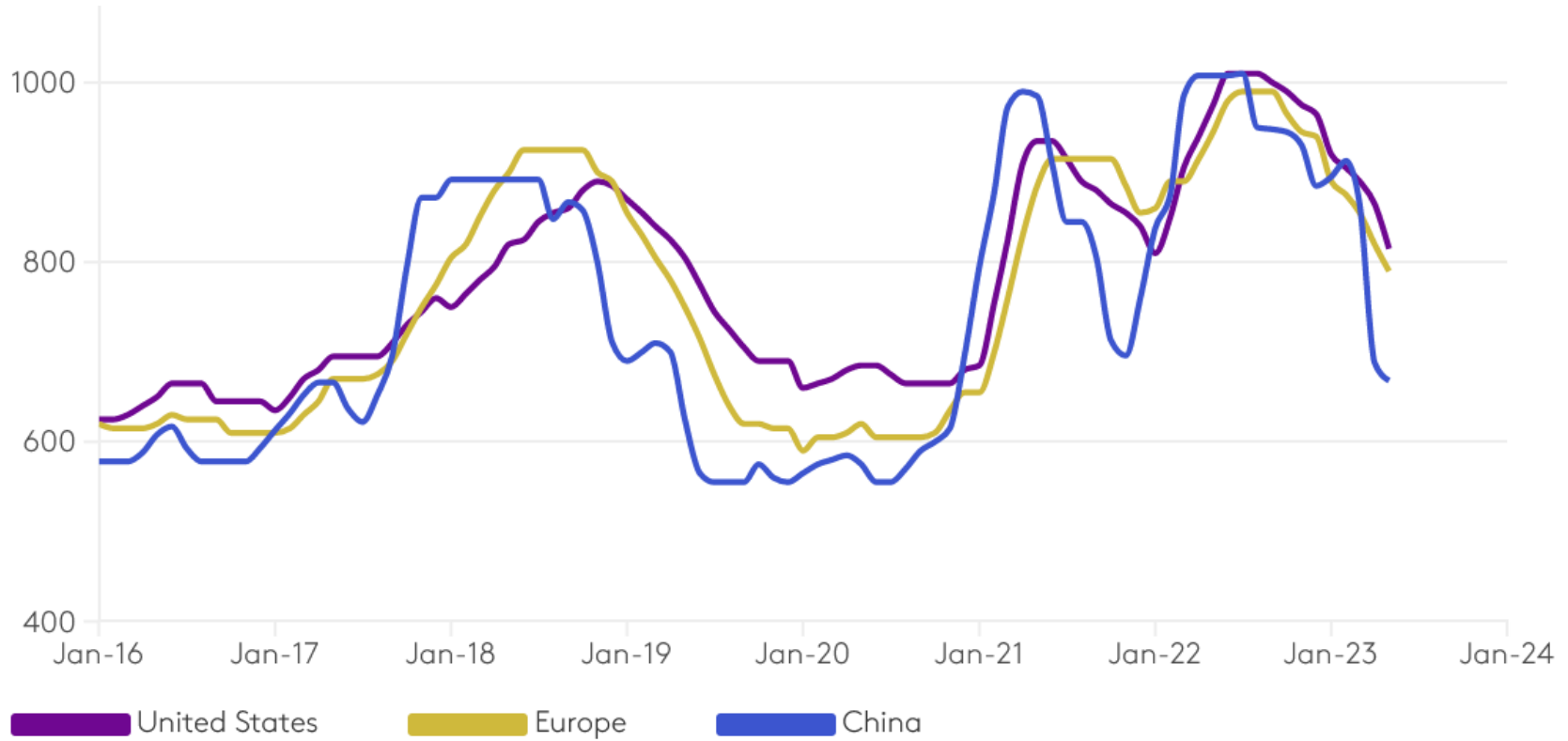
1. Venäjän puuntuonti (10 Mm³) poissa pelistä. Kapasiteettia suljetaan siksikin.
2. Metsien kasvu hidastunut, hiilinielu pienentynyt (muuallakin tätä).
3. Irtautuminen Venäjän energiasta/fossiilisista jatkuu (Suomi/EU).
4. Halpa/runsas vähähiilinen energia muuttaa taloutta/toimialoja.
5. Metsän uusissa ansaintamuodoissa kasvua/näkymiä.
6. Nollakorkoihin ei paluuta aikoihin, glob. talouskasvu matala.
7. Kiinan talous hidastuu, väestö supistuu, pyrkii mm. vähentämään tuontia ja lisäämään omaa tuotantoaan (vaikutus: sellun kysyntä/hinta?).

Alan selluvetoinen ”poikkeustila” Suomessa ehkä päättymässä.

Mistä tekijöistä rakentuu seuraava vaihe?

Havusellumarkkinalla näkyy Kiinan hintaromahdus

7,4 Mt uutta sellukapasiteettia (ml. Kemi) tulee markkinoille 3 v. aikana.

Maailman kehityssuunnan avoimia tekijöitä, esimerkkejä

Maailmantalous	Suunta ja tahti hakusessa, miten geopolitiikka vaikuttaa?
Kiina	Peak China - ei nousekaan suurimmaksi taloudeksi? Vaikutus kauppaan, kartonkiin, metsätuotetuontiin?
Siirtymä	Etenee ja muuttaa taloutta, mutta suunta ja tahti? Vaikutus eri maihin, alueisiin, ihmisryhmiin?
EU:n politiikka	Missä suhteessa edistää ja/tai rajoittaa kestäväää taloutta?
Ilmastonmuutos	Nopeutuu/vaikuttaa vai pysyy vanhoissa ennusteissa?
Tuottokykyinen maa	Säilyy vai vähenee? Ruoka/rehu vs. energia vs. ainespuu?

Minkälainen yhdistelmä toteutuu ja mitä siitä seuraa?

Gloaalitalous	Nopea kasvu	Hidas kasvu
Geo/kv. politiikka	Yhteistyön henki	Blokkien vedolla
Siirtymä	Ripeä, sujuva	Hidas, jännitteinen
Kestävä tuotemarkkina	Kasvaa, monipuolistuu	Hidas kasvu, suppea
Politiikka	Edistää	Hidastaa, rajoittaa
Toimialat, yritykset	Tarttuvat	Himmailevat
Ruuantuotanto	Sujuu, muuttuu	Pulmia ja pulaa

EU edistää kestäväää markkinaa: meri/tieliikenne ja rak.lämmitys päästökaupan piiriin, hiilitullit voimaan 2026.

Mitkä tuotteet?

CBAM:n soveltamisalaan ehdotetut tuoteluokat ovat alumiini, rauta ja teräs, sementti, lannoitteet, sähkö, polymeerit ja kemikaalit. Laajennus muihin tuoteluokkiin on todennäköistä tulevaisuudessa.

Alumiini

Polymeerit
(muovi)

Sementti

Sähkö

Lannoitteet

Rauta ja
teräs

Kemikaalit

Orgaanisten kemikaalien ja polymeerien sisällyttämisestä käydään yhä keskustelua.

Metsien käytön/jalostuksen uusia teemoja, esimerkkejä

Metsäraaka-aine	Niukkeneva vai kasvava resurssi? Jos muut hyödyt tärkeitä ja tuhot kasvavat? Nouseeko metsän arvo/hinta?
Metsänhoito	Miten sopeuttaa uusiin tarpeisiin ja ilmastoriskeihin?
Uudet ansaintamuodot	Tuulivoiman, hiilensidonnan, monimuotoisuuden, virkistystyksen ja matkailun tuotto, muodot ja merkitys?
Alan talousnäköy	Kasvua vain jos arvo/kuutio nousee (mm. Metsäpaneeli)?
Teolliset sivuvirrat	Runsaina keskeisiä uuden liiketoiminnan synnyssä?
CO2 talteen/jalostus	Piippujen päistä uusia tuotteita vedyn/sähkön avulla?

Metsäbiotalouden tiedepaneeli: metsäsektorin arvon kasvu ei voi perustua metsien lisäkäyttöön

“The growth of the value added in the forest sector cannot be based on the increased use of raw materials, since the growth of EU’s forests is saturating, while the utilization rate of forests is already high.

In addition, the national and international climate and diversity goals for forests may set varying degrees of restrictions on increasing wood use.”

Vihreä siirtymä metsien käytön/jalostuksen optiona?

Jos vihreää siirtymää tuetaan kansainvälisesti, fossiilipohjaisten alojen tuotannon korvaaminen tarkoittaisi suuren uuden markkinan syntyä.

Jo 1-2 % osuus uusista tuotemarkkinoista voisi kasvattaa metsäteollisuuden liikevaihtoa 10-43 % ja muuttaa sen luonnetta (Hurmekoski et al 2022).

Raaka-aine olisi haettava tehostamalla materiaalinkierrätystä sekä jalostamalla alan runsaita sivuvirtoja ja paljon biogeenistä hiiltä sisältäviä savukaasuja tuotteiksi. Näin koska metsien teollista käyttöä/volyymia vaikea lisätä (paitsi mm. bioenergiaa ja lihatuotantoa rajoittamalla).

Jotta uusi tuotantomalli voisi toteutua, tarvittaisiin pienentyvän bioenergiatuotannon tilalle paljon vähähiilistä energiaa, yhteistyötä muiden toimialojen kanssa ja ajattelutavan muutosta.

Uusista tuotemarkkinoista syntyisi myös todennäköisesti eri alojen ja ratkaisujen kesken kovaa kilpailua, jossa hiilijalanjäljen ja ympäristövaikutusten parantamista osoittavilla indikaattoreilla olisi paljon merkitystä.

Eri tekijöiden suunta, paino ja yhteisvaikutus?

Käytettävä metsävolyymi	Kasvaa	Supistuu
Raakapuun hinta	Matala	Kasvava
”Vanha” metsämarkkina	Pysyy/kasvaa	Supistuu
”Uusi” metsämarkkina	Suppea	Laaja, moninainen
Puunjalostus	Pysyy vanhassa	Siirtyy uuteen
Muut metsähyödyt	Suppea rooli	Suuri rooli
Metsänom./muut toimijat	Vähäinen rooli	Suuri rooli

Kehitys riippuu myös eri toimijoiden tulkinnoista/toimista

Onko metsien käytön/jalostuksen toimijoilla muutosvalmiutta vai -vastarintaa?

Onko fokus vanhan mallin puolustuksessa vai uuden mallin tavoittelussa?

Miten toimitaan tilanteessa, jossa on ehkä kilpailtava metsien ja puun käytöstä nykyistä enemmän (hinnalla, arvonlisäyksellä, hiilijalanjäljellä tms.) metsän muiden käyttömuotojen ja muiden toimialojen kanssa?

Toimiiko metsäala erillään vai yhdessä muiden alojen ja uusien toimijoiden kanssa?

Ovatko suomalaistoimijat ajoissa menossa uusiin suuntiin vai liikkuvatko muiden maiden tai toimialojen toimijat nopeammin, saaden uudet markkinat haltuunsa?

Missä määrin uusien tuotteiden tuotantoa vaikutuksineen sijoittuu Suomeen, missä määrin markkinoiden keskelle?

Mitä Suomi/muut valtiot tekevät? Entä muut toimialat?

Metsien käytön/jalostuksen 4 kuvitteellista kehityssuuntaa

Toimijoiden vastaukset
varovaisia

Toimijoiden vastaukset
proaktiivisia

Maltillisesti haasteita
ja mahdollisuuksia

Nykytilanteen jatkoaika
Vanhaa paljon, uutta vähän

Vanhan ja uuden liitto
Vanhaa pääosin, uuden rooli
kasvussa

Merkittävästi haasteita
ja mahdollisuuksia

Vanhan stagnaatio
Uuden epätasainen nousu

Uusi valtavirtana
Toimialarajat hämärtyvät

Mikä kehityssuunta toteutuu ja miten?

Nykytilanteen jatkoaika: toteutuu, jos vanhan toiminnan kysyntä kasvaa ja sillä vain vähän haasteita, uuden toiminnan edellytykset ovat heikot ja monet toimijat pysyvät pääosin vanhassa. Näin jos haasteet ja mahdollisuudet eivät juuri kasva eivätkä toimijat aktivoitu. *Ei kovin todennäköinen eikä toivottavakaan suunta?*

Vanhan ja uuden liitto: toteutuu, jos vanhaa toimintaa vielä paljon ja uutta syntyy lähinnä muiden toimialojen toimesta. Näin jos haasteet ja mahdollisuudet eivät juuri kasva, mutta toimijat aktiivisia uuden synnyssä. *Kuinka todennäköinen?*

Vanhan stagnaatio: toteutuu, jos vain osa toimijoista kykenee tarttumaan suuriin haasteisiin/mahdollisuuksiin. Vanhaa toimintaa häviää paljon, uutta syntyy epätasaisesti. *Yhteiskunnallisesti epätoivottava suunta; kuinka todennäköinen?*

Uusi valtavirtana: toteutuu, jos suuret haasteet/mahdollisuudet sisältävät suuren potentiaalin, johon vanhat ja uudet toimijat tarttuvat toimialarajojen hämärtyessä. Näin jos uutta toimintaa syntyy paljon ja vanhan toiminnan hiipumisen seuraukset osataan hoitaa. *Toivottava suunta, mutta kuinka todennäköinen?*

Uusi yhteiskuntasopimus metsistä?

Metsähyötyjen kokonaisuus on jo erilainen, ja se on muutoksessa. Suorat taloushyödyt ja niiden rooli ovat osin supistuneet. Monien muiden hyötyjen taloudellinen ja yhteiskunnallinen arvo/merkitys on kasvanut.

Hyötyjen kokonaisarvo on edelleen mittava. Ja (talous)hyöty voi kasvaa maailman ja talouden kiriessä kohti hiilineutraaliutta.

Kyse on nyt siitä, miten metsien käytössä ja sen ohjauksessa pystytään löytämään uudenlainen tasapaino vanhojen ja uudempien metsän tuottamien hyötyjen välillä sekä uusi vastuunjako eri toimijoiden kesken. Keskeistä on kehittää kannusteita niin, että ne osuvat tavoiteltaviin hyötyihin.

Uusi yhteiskuntasopimus metsistä olisi tarpeen. Jotta sovelle voisi löytyä pohjaa, tarvitaan hyvää vuoropuhelua kaikkien eri tavoin metsiin kytkeytyvien tahojen kesken ja koko yhteiskunnassa.

Lopuksi: Kärsimmekö tulevaisuusvajeesta?

”...täytyy puhua myös siitä, mikä koskettaa jokaista kaikkein syvimmin: elämän merkityksestä. Sellainen tarina tulevaisuudesta, joka ei pysty vastaamaan tähän kysymykseen, ei kannata kovinkaan pitkälle.

Me tarvitsemme uuden ajan pyhän, jonkin sellaisen suuremman merkityksen, joka ylittää yksilön. Nyt yhteiskunnasta puuttuu meitä kaikkia yhteisesti kannatteleva tarina, johon jokaisella olisi mahdollisuus osallistua.”

Noora Vähäkari, Maailman Kuvalehti, syyskuu 3/2023